

SYSTEMATICKÝ POHĽAD NA OTÁZKY SOCIÁLNEJ ETIKY

IGOR KIŠŠ: *Sociálna etika*. Bratislava: UK 2006, 386 s.

Význačný slovenský evanjelický teológ a etik Igor Kišš vydal rozsiahle dielo venované aktuálnym etickým a morálnym problémom súčasnosti. Na základe evanjelickej teológie vychádzajúcej z novozmluvných a Lutherových stanovísk posudzuje, hodnotí a formuluje svoje odporúčania pre našu súčasnosť, ale aj budúcnosť. Jeho prístupy a postoje však majú veľmi ďaleko od toho, aby zostávali len na úrovni striktnej interpretácie a hodnotenia súčasnosti biblickou, náboženskou či teologickou optikou.

Autor najprv vysvetľuje základy kresťanskej etiky, potom upriamuje pozornosť na otázky sexuálnej etiky, etiky manželstva a rodiny, lekárskej a ekologickej etiky, etiky kultúry, športu, politickej, hospodárskej, kňazskej a etiky cirkvi. Okrem toho sa zaoberá problémami systematickej etiky a v jej rámci analyzuje hodnotu humánnosti, resp., v jeho terminológii, humanity. Na to nadväzuje skúmanie takých hodnôt, ako sú úcta k životu, sloboda, právo, tolerancia, pravda, spravodlivosť, milosrdenstvo, sociálnosť, mier atď.

Ústrednou hodnotou celej Kiššovej etickej koncepcie je hodnota humanity. Podľa Kišša Boh je Bohom lásky a z tohto indikativu vyplýva pre neho kategorický imperatív morálky založenej na dôslednej humanite, lebo človek bol stvorený na Boží obraz (s. 21). Pri obhajobe ústrednej hodnoty svojej koncepcie neváha polemizovať aj s biblickými novozmluvnými pisateľmi, napríklad apoštolom Pavlom v prípade hodnotenia homosexuality (s. 160 – 161). Aj v mnohých ďalších prípadoch sa Kišš postavil na stranu humanity proti zákazom obmedzujúcim možnosti človeka nájsť či dosiahnuť v živote lásku alebo šťastie.

Humanitu považuje Kišš za leitmotív dejinného vývoja človeka, a dokonca tvrdí, že ľudstvo sa vo svojom dejinnom vývoji neustále humanizuje, čo podľa neho znamená, že sa vyvíja od *lex naturalis historica* (historického pochopenia prirodzeného zákona) k *lex naturalis optima* (maximálnej humánnosti ľudstva v podmienkach existencie hriechu). Určite možno súhlasiť s Kiššom v tom, že „*humanita v dejinách môže víťaziť len s naším pričinením*“ (s. 238). Áno, celé dejiny ľudstva možno v tomto kontexte považovať za permanentný proces boja dobra a zla, humanizácie a dehumanizácie, ktorý na jednej strane tvorí nové podoby humánnosti, ale zároveň aj nehumánnosti. Kišš v tejto súvislosti tvrdí, že „*dejiny majú tendenciu k presadeniu sa morálneho proti nemorálnemu*. Je to v súlade so starou skúsenosťou ľudstva, že *pravda víťazí*. Morálne hodnoty sú ako korok, ktoré síce možno dočasne potopiť, ale ony vždy nanovo vyplávajú na povrch“ (s. 277).

Druhou, najrozsiahlejšou časťou Kiššovej práce je kapitola venovaná lekárskej etike. Najmä v týchto úvahách (ale nielen v nich) sa najvýraznejšie prejavilo jeho stanovisko, ktoré nazýva humanizovanou (prípadne humánnou) deontológiou vychádzajúcou z etiky povinnosti vo vzťahu k prikázanému. Na druhej strane však tvrdí, že ak to vyžaduje láska k blížnemu a súhlas s ďalšími etickými hodnotami, treba sa odkloniť od prikázaného a netrváť kŕčovito na jeho strohom znení. Podľa autorovho vyjadrenia „*deontológia... musí byť zbavená strnulosti a na základe etiky hodnôt i etiky dobier s prihliadnutím na danú situáciu a teleologické hľadisko (konzekvencie), pritom s dôrazom na etiku zmýšľania, musí byť humanizovaná. Preto ako riešenie problému určenia etickej normy navrhuje princíp humánnej deontológie. Ide vlastne o teleologickú deontológiu*“ (s. 60).

V rámci problematiky lekárskej etiky sa Kišš zaoberá veľmi aktuálnymi otázkami súčasnosti, ktoré hýbu aj Slovenskom. Ide napríklad o otázky interrupcií, eutanázie, orgánových transplantácií, umelého oplodnenia, genetického inžinierstva, embryonálneho výskumu atď. Nadväzujúc na svoje stanovisko humánnej deontológie formuluje obyčajne dve stanoviská, ktoré majú svoju platnosť a opodstatnenie, no môžu viesť k dvom rozličným (a často protikladným) záverom.

U Kišša ide o dve etiky: etiku absolútnu (pre kráľovstvo Božie a jeho ideály) a etiku relatívnu, ktorá vychádza zo slabosti človeka, jeho nedokonalosti, neschopnosti plniť absolútne príkazy či ideály. To sa má odrážať podľa neho v štátnych zákonoch. Vytvára tak priestor na to, aby aj obyčajní ľudia mohli žiť v súlade s morálnymi požiadavkami, ktoré však nie sú také prísne ako v prípade absolútnej morálky. Jeho relatívna etika je ľudská, prispôbená možnostiam a schopnostiam človeka, je liberálnejšia a je z tohto sveta. Formuluje teda absolútne etické princípy a normy odmietajúce interrupcie, eutanáziu, extrémny genetického inžinierstva a embryonálneho výskumu (najmä klonovanie) atď. A tak je celkom samozrejmé, že Kišš tvrdí: „*Evanjelická etika sa stavia zásadne odmieta vo k umelému prerušeniu tehotenstva, ak nejde o zvlášť zdôvodnené prípady, pretože je to v rozpore s Božou vôľou život zachovať*“ (s. 182). Podobne aj v súvislosti s eutanáziou to znamená, že „siahnuť na život človeka, to z etického hľadiska už nie je zabitie (ako u zvierat), ale to je už vražda. Tu už prichádzame do konfliktu s 5. Božím prikázaním „*Nezavraždíš*“. Inému človeku siahnuť na život však nie je dovolené“ (s. 186).

Na druhej strane vychádza z toho, že striktné stanovisko, založené na biblických či kresťanských argumentoch, v spoločnosti nemožno legalizovať v podobe štátnych zákonov, lebo v štáte žijú aj nekresťania. Kišš nachádza priestor na to, aby sa aj z kresťanského hľadiska za presne stanovených podmienok dali akceptovať, resp. morálne ospravedlniť interrupcie či eutanázia, no najväčšiu pozornosť venuje v súčasnosti obzvlášť aktuálnym otázkam umelého oplodnenia, genetického inžinierstva a embryonálneho výskumu. Autor v tejto súvislosti presne v intenciách svojich východiskových pozícií humanizovanej deontológie na jednej strane upozorňuje, že „*Boh je predovšetkým Zachovávateľom tohto sveta*. To je teda aj program pre gentechnológiu. *Gentechnologické zásahy sa nesmú dostať do rozporu so zachovaním univerza, nesmú nikdy slúžiť na deštrukciu univerza ani človeka*“, no zároveň dodáva: „Ale ak niečo humanite a človeku slúži, je to aj pre gentechnologické konanie prípustné. Humanita sa musí stať lakmusovým papierikom pre schválenie aj smelých gentechnologických projektov“ (s. 206).

Na záver chcem konštatovať, že Kiššovi sa skutočne podarilo sformulovať moderné kresťanské stanovisko k aktuálnym etickým a morálnym otázkam súčasnosti, ktoré je na úrovni diskusií prebiehajúcich v súčasnosti či už v rámci liberálnejšie ladených protestantských kruhov, alebo v rámci sekulárneho filozofického myslenia vo svete.

Zvlášť oceňujem jeho dôraz na miesto, úlohu a význam humánnosti pri úvahách o riešení aktuálnych morálnych otázok našej prítomnosti. V jeho stanoviskách nachádzam značnú mieru podobnosti (aspoň čiastočne) medzi mojím chápaním významu či miesta

humánnosti v rámci našej morálky (podľa etiky sociálnych dôsledkov) a tým, akú úlohu pripisuje humanite Kišš na základe Biblie a Lutherovho učenia. Oceňujem dôraz na humanitu v každom jednom ohľade jeho etickej koncepcie.

Vasil Gluchman

---

prof. PhDr. Vasil Gluchman, CSc.
Inštitút filozofie a etiky FF PU v Prešove
17. novembra 1
080 78 Prešov
SR

REDAKCIA FILOZOFIE ŽELÁ
VŠETKÝM SVOJIM
PRISPIEVATEĽOM,
ODBERATEĽOM A PRIAZNIVCOM

ŠŤASTNÝ NOVÝ ROK 2008

PLNÝ OSOBNÝCH
A PRACOVNÝCH ÚSPECHOV